

I Jesus bergspredikan beskriver Jesus Jerusalem som den store konungens stad (Matt 5:35). Han delar den bibliska synen på Israel och Jerusalem och personifierar själv arvet genom att en dag återvända till Jerusalem som Israels Messias.

Jerusalem - den sto

Jesus delade det bibliska synen på Israel och Jerusalem och personifierar själv arvet genom att en dag återvända till Jerusalem som Israels Messias. Därifrån kommer han att utöva sin ställning som Konungen i shalom och upprätta hela skapelsen från förtrycket under synden.

För att förstå Jesus och den äldsta kristna undervisningen behöver man leva sig in i förväntningarna i den hebreiska bibeln (GT) liksom den judiska samtiden angående Jerusalem. Utgångspunkten formuleras i sångtexten: Herren har utvalt Sion, där vill han ha sin boning (Psaltaren 132:13).

Historiska bakgrunden

I Bibeln sträcker sig Jerusalems historia tillbaka till patriarken Abraham under nittonde århundradet före Jesus. Han mötte kung Melkisedek i Salam – 'fredens boning'. Under domarperioden i Israel omtalas Jerusalem i de egyptiska Amarnabreven från fjortonde århundradet före Jesu tid.

Kung David gjorde omkring tusen år före Jesus tid Jerusalem till Israels

huvudstad (2 Sam 7:16) och Herren slöt ett förbund med honom att hans dynasti skulle regera i Jerusalem för alltid (2 Sam 5:7-9). Den sista kungen på tronen i Jerusalem av Davids härkomst var Sidkia som avsattes och dödades av babylonierna år 586 före Jesus tid. Jesus var bördig från Davids ätt och tog upp den fallna manteln och en dag kommer han att tas emot i Jerusalem som Herrens Messias med makt (Luk 21:27).

Jerusalems tempel

Jerusalem som Israels huvudstad med det tempel som Salomo lät bygga åt Herren växte snabbt i storlek och betydelse. Nya arkeologiska rön visar att stadens utbredning under kungatiden var vidare än vad man tidigare förstått. Det visar sig att den stadsmur som uppfördes på slutningen väster om Davids stad som traditionellt tillskrivits kung Hiskia i samband med assyriernas angrepp på Samaria i början av 700-talet, i stället bör dateras till kung Ussias tid (791-740).

Tidigare forskning har utgått från att Hiskia lätt uppföra denna stadsmur för

att omsluta uppbyggda bostadskvarter för flyktingar som lämnat Nordriket på grund av assyriernas härjningar i Nordriket som ledde till Samaria fall år 722 före Jesus tid. De nya rönen daterar muren ett femtiotal tidigare och snarare hade med befolkningstillväxt att göra.

Sionsteologi

Jerusalem fick sin stora betydelse som staden där Herren har sin tron. Gud är inte begränsad till Jerusalem men hans närvaro var mer specifik i Jerusalems tempel. Där uppenbarade han sin härlighet (kavod) något som skildras i Jesajas tronupplevelse (Jes 6) där han får se Gud sitta på en hög upphöjd tron omgiven av himmelska väsen som förklarar himlen med templets tronsal.

Templet kännetecknades av guds-närvaron: Lovsjung Herren som bor på Sion, förkunna hans gärningar för folken! (Ps 9:12), Herren är stor i Sion och upphöjd över alla folk (Ps 99:2): Lovad vare Herren från Sion, han som bor i Jerusalem. Halleluja! (Ps 135:21).

Herren var närvarande i templet på Sionsberget som han uppenbarade sig på

re konungens stad

Sinai berg:

*Stor är Herren, högt är han prisad
i vår Guds stad.*

*Skönt reser sig hans heliga berg,
en fröjd för hela jorden,
Sions berg, gudaberget,
den store konungens stad.
Gud bor i dess palats,
han har visat att han är vår tillflykt.*

Ps 48:2-4

Jerusalem som Guds stad där Gud bor missförstods med tiden och skapade en falsk trygghet där Guds närvaro isolerades från folkets trohet mot Herren. Man räknade med att Gud var med även om man svek förbundet med avvikande livsföring. Den felaktiga gudsrelationen uttryckte sig också i att offrandet isolerades från den personliga omvändelsen och tron. Man satte tro till offret som en rit, som om att själva offerhandlingen utgjorde gudsrelation, när i stället trons liv uttryckt i gudsfruktan var förutsättningen för att offren skulle vara verksamma.

Profeten Hosea formulerar det: Ty jag vill se kärlek, inte slaktoffer, kunskap om Gud hellre än brännoffer (Hos 6:6).

Offer försonar och genom blodet ger Herren förlåtelse (3 Mos 17:11) men att handla rätt och rättfärdigt är mer värt för Herren än offer (Ordsp 21:3).

Detta avfall från Herren ledde så småningom till att Jerusalems intogs tre gånger under kort tid där templet fullständig förstördes den tredje gången, år 586 före Jesus tid. Tron på Sion räckte inte som trygghet, utan tron är den personliga relationen till Herren. Herren övergav templet (Hes 9:3f, 11:22-24) medan hans löfte och kallelse till Israels folk kom att stå kvar. Detsamma ser vi i Nya testamentets skrifter. Hela Israel kommer en dag att upprättas (Rom 11:25-27).

Exiltiden i Babel

Tiden av exil i Babel skildras i Ps 137:1-6 med sorg över Jerusalem och längtan tillbaka. Profeten Jeremia påminner om att orsaken till olyckan och landsförvisning var att folket övergivit Herren och inte följde hans ord och därmed bröt förbundet. Men landsförvisningen blir inte permanentad utan kommer att avslutas efter sjuttio år (Jer 29:10). Det

löftet upptäckte Daviel som förvisad i Babel (Dan 9:2).

Profeten Jesaja skriver redan på 700-talet profetiskt om en kommande upprättelse:

*...de som Herren friköpt vänder åter.
De kommer till Sion med jubel,
krönta med evig glädje.
Fröjd och glädje följer dem,
sorg och suckan flyr (Jes 35:10).*

Vidare profeterar Jesaja:

*De som Herren har friköpt vänder åter.
De kommer till Sion med jubel,
krönta med evig glädje.
Fröjd och glädje följer dem,
sorg och suckan flyr (Jes 51:11).*

Orden "Herren bygger upp Jerusalem och samlar det skingrade Israel" i Ps 147:2 tolkas ofta av bibelutläggare som en beskrivning av perioden under Esra och Nehemja när templet återuppbyggdes som återinvigdes år 517 före Jesus tid (Neh 12:27).

Men frågan är om det profetiska hoppet ska begränsas till 500-talet. Så har ▶

► inte bibelläsare uppfattat texterna förrän under modernismens tid i Europa när Guds direkta gudsingripanden inte längre ansågs förenligt med förnuftet. Profetiska förutsägelser underkändes därför och betraktas som efterhandskonstruktioner.

Texternas profetiska anspråk

Men om man ger utrymme åt texternas egna profetiska anspråk ser man att Israel inte till fullo upprättades när deportationen hävdades år 539 före Jesus tid då perserna tar makten i Babel och ger amnesti åt judarna. Utan fulla upprättandet av Israel sträcker sig längre fram i tiden.

- Det var området Juda kring Jerusalem som återuppbyggdes genom Esra och Nehemja, inte Nordriket. Men alla Israels tolv stammar ska enligt profeterna återföras från diasporan, inte bara de tre stammarna Juda, Benjamin och Levi som drabbades när Jerusalem förstördes: *Vänd tillbaka, ni trolösa barn, säger Herren. Ty det är jag som är er herre, och jag skall hämta er, en från varje stad och två från varje släkt, och föra er till Sion* (Jer 3:14).

- En kung som regent i Jerusalem efter Davids stamträd har aldrig insatts i Jerusalem efter sista legitima kungen Sidkia som dödades av babylonierna. Löftet till kung David om en ättling som smorts till messias levde vidare och frodades i de kommande århundradena utan att uppfyllas. Det är först genom Jesus som detta villkor infrias, en messias som är Davids son.

- Även om landet Israel (eretz Israel) fick grad av självstyre var det fortsatt underställda världsimperier som perser, greker, egyptier (potelmeer), syrier (seleucider) och från år 67 före Jesus tid romare, var det större delen av det geografiska område som Gud lovade

Tusentals judar firar Shavout vid Västra muren.

Foto: Daniel Majewski

Abraham (1 Mos 15:7-21) fortfarande utan judisk kontroll. Jesus beskriver den perioden som 'hedningarnas tid' när Jerusalem trampas ner av hedningar (Luk 21:24).

Löftet till upprättade Israel är att Herren åter igen ska komma till Sinai för att bo där för evigt har ännu inte infriats. Det återstår att uppfylla: Herren härskar för evigt, din Gud, o Sion, från släkte till släkte. Halleluja! (Ps 146:10).

Jesaja skriver: Han kommer till Sion som befriare, till dem i Jakob som upphör med sina brott, säger Herren (Jes 59:20). Det är en profetia som Paulus anknuter till (Rom 11:25-27) och som fortfarande är ouppfyllt eftersom det kopplas till Jesus återkomst som Messias när han sätter sina fötter på Olivberget och välkomnas till Jerusalem (Luk 13:35).

Gradvis uppfyllelse

Vilken tid i historien är det som denna upprättelse av Israel syftar på? Ur profetiskt perspektiv kan man se det som gradvisa uppfyllelser som pågår under lång tid. Återvändandet från deportationen i Babel på 500-talet är en av milstolparna. Jesus som föds som den smorde Messias och är av Davids ätt är en annan milstolpe.

Jesus har fullbordat frälsningen men uppenbarligen är hans uppdrag som Messias inte ännu avslutat. Han anger själv att han ska komma tillbaka i makt (Luk 21: 27-28) för att befria Israel. Petrus beskriver hans ankomst som Messias från himlen för att upprätta profetiorna (Apg 3:19-22).

Om man håller fast vid att Jesus talar om en konkret återkomst och inte omtolkar hans utsagor till förändligade möten, kommer han en dag till Sion som Herren i överensstämmelse med profettexter:

*Gläd dig och jubla, dotter Sion!
Se, jag kommer
och tar min boning hos dig,
säger Herren (Sak 2:10).*

Så säger Herren Sebaot: Stark är min lidelse för Sion, jag ivrar för henne i mäktig vrede. Så säger Herren: Jag vänder åter till Sion, jag vill bo i Jerusalem. Jerusalem skall kallas Den trogna staden och Herren Sebaots berg Det heliga berget (Sak 8:2).

”Hon tackade och prisade Gud och talade om barnet för alla som väntade på Jerusalems befrielse” (Luk 2:38).

Hoppet har bevarats genom århundraden. Denna vision uttrycktes redan på Jesus tid i synagogans böner och judiska skrifter som första generationernas kristna ärvde exempelvis den apokryfa skrifterna Tobits bok: *Men Gud skall på nytt förbarma sig över dem, Gud skall låta dem vända tillbaka till Israels land, och de kommer att bygga upp templet på nytt, fast det inte blir som det gamla, och det skall stå tills de bestämda tidsåldrarna har nått sitt slut.* (Tobit 14:5-6a)

Jerusalem upprättas

Texter som bär namnet Salomos Psalmer skrivna på hebreiska och som kom till strax före Nya testamentes tid speglar samma förväntan om en personlig Messias som är sänd från Gud med uppdrag att renar Jerusalem och upprätta Israel från fiender. Messias upprättar ett universellt rike av alla jordens nationer.

Ytterligare exempel från tiden för Jesus som beskriver Messias och upprättar Jerusalem är bönen Amida som ingår i synagogans gudstjänst. Den tionde delbönen lyder: Stöt i det stora shofarhornet för vår befrielse, höj baneuret för att samla våra skingrade samla oss från jordens fyra hörn. Lovad vare du, Herre, som samlar sitt folk Israels förskjutna.

Det är denna förväntan av upprättelse för Jerusalem och att den messianska tiden ska bryta in som Lukas anknuter till i inledningen av sitt evangelium. Den fromme Simeon uppfylls av Anden och välsignar babybarnet Jesus samtidigt som profetissan Hanna möter dem i templet. Lukas fortsätter sin framställning av Hanna:

Hon tackade och prisade Gud och talade om barnet för alla som väntade på Jerusalems befrielse (Luk 2:38).

Göran Lennartsson

Teol dr och styrelseledamot i Shalom över Israel